

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2026.6.6p>
УДК 346.7:343.35

Ірина Володимирівна МАТВЄЄНКО

д. держ. упр., доцент, зав. кафедри, Національний університет "Одеська політехніка"
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2567-9668>
e-mail: matvieienko.i.v@op.edu.ua

Лідія Миколаївна КАРПЕНКО

д. е. н., професор кафедри, Національний університет "Одеська політехніка"
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2888-2477>
e-mail: karpenko.l.m@op.edu.ua

Микола Петрович ПОПОВ

к. держ. упр., професор, Національний університет "Одеська політехніка"
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0204-1810>
e-mail: porov.m.p@op.edu.ua

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ТА ЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ У КОРПОРАТИВНОМУ СЕКТОРІ

У статті здійснено науково-правове дослідження методологічних засад антикорупційної та етичної політики у корпоративному секторі. Проаналізовано значення комплаєнсу, внутрішнього контролю та корпоративної етики у системі корпоративного управління. Досліджено роль ризик-орієнтованого підходу, механізмів управління конфліктом інтересів та інституту викривачів у забезпеченні корпоративної доброчесності. Визначено значення міждисциплінарного підходу до дослідження антикорупційної політики.

Ключові слова: антикорупційна політика, етична політика, корпоративне управління, комплаєнс, корпоративний сектор, доброчесність, конфлікт інтересів, викривачі, корпоративна етика

Стаття надійшла 01.05.2026

Статтю прийнято 19.05.2026

Статтю опубліковано 29.05.2026

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку корпоративного сектору України особливого значення набувають питання забезпечення прозорості управлінських процесів, мінімізації корупційних ризиків та формування належного рівня корпоративної доброчесності. Актуальність зазначеної проблематики зумовлено процесами європейської інтеграції, реформуванням корпоративного законодавства та необхідністю адаптації національної системи корпоративного управління до міжнародних стандартів прозорості й підзвітності [1]. У таких умовах антикорупційна та етична політика поступово трансформується з допоміжного елементу внутрішнього регулювання у складник системи корпоративного врядування та управління ризиками.

Корупційні прояви у корпоративному секторі негативно впливають на ефективність управління активами, рівень інвестиційної привабливості економіки та стан конкурентного середовища. Особливої складності зазначені питання набувають у діяльності підприємств державного сектору економіки, де поєднуються приватноправові механізми господарювання та публічно-правові обмеження, пов'язані з використанням державного майна та бюджетних ресурсів [2]. Аналіз міжнародної практики свідчить про поступовий перехід від каральної моделі протидії корупції до превентивної, в межах якої ключового значення набувають механізми корпоративного комплаєнсу, внутрішнього контролю та управління конфліктом інтересів [3].

Проблематика антикорупційної політики, корпоративного управління та комплаєнсу досліджувалась у працях М.І. Хавронюка, О.Г. Кальмана, Д.В. Задіхайла, І.Р. Рєвак, Л.О. Гнилицької та ін. науковців. Водночас питання методологічного забезпечення дослідження антикорупційної та етичної політики у корпо-

ративному секторі залишаються недостатньо розробленими, що зумовлює необхідність подальшого комплексного аналізу зазначеної проблематики.

МЕТА статті – визначення та теоретичне обґрунтування методологічних засад дослідження антикорупційної та етичної політики у корпоративному секторі, а також аналіз основних методологічних підходів до оцінювання ефективності системи корпоративного комплаєнсу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічну основу дослідження становить сукупність філософських, загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання. Діалектичний метод застосовано для аналізу трансформації антикорупційної політики від каральної до превентивної моделі управління корупційними ризиками [4]. Системно-структурний метод дає змогу розглядати антикорупційну політику як складник системи корпоративного управління та внутрішнього контролю [5]. Формально-догматичний метод забезпечив аналіз положень антикорупційного законодавства та локальних актів юридичних осіб [6]. Порівняльно-правовий метод застосовано для зіставлення національного законодавства з міжнародними стандартами корпоративного комплаєнсу [7]. Інституціональний підхід та теорія «принципал-агент» застосовано для аналізу природи корупційних ризиків, пов'язаних з асиметрією інформації та конфліктом інтересів у корпоративному секторі [8].

РЕЗУЛЬТАТИ

У сучасній юридичній доктрині антикорупційна та етична політика розглядається як складник системи корпоративного врядування, функціонування якої спрямоване на забезпечення прозорості управлінських процедур, мінімізацію корупційних ризиків та формування

корпоративної культури доброчесності [9].

Узагальнення основних методологічних підходів до дослідження антикорупційної та етичної політики у корпоративному секторі наведено у табл. 1.

Узагальнення методологічних підходів свідчить про міждисциплінарний характер дослідження антикорупційної та етичної політики у корпоративному секторі. Застосування комплексного методологічного інструментарію забезпечує можливість дослідження не лише нормативних аспектів комплаєнсу, а й організаційних, управлінських та етичних механізмів забезпечення корпоративної доброчесності.

Антикорупційна політика охоплює комплекс правових та організаційних заходів, спрямованих на запобігання конфлікту інтересів, неправомірній вигоді, зловживанню службовим становищем та іншим формам корупційної поведінки. У системі господарсько-правового регулювання антикорупційна політика юридичної особи набуває ознак локального нормативного механізму, спрямованого на забезпечення доброчесності корпоративного управління та мінімізацію правових ризиків.

Структурні елементи антикорупційної та етичної політики у корпоративному секторі доцільно подати у вигляді комплексної системи, що наведено на рис. 1 та відображає взаємозв'язок нормативних, організаційних та етичних елементів корпоративного комплаєнсу.

Аналіз структури антикорупційної та етичної політики дає змогу констатувати її комплексний характер. Ефективність відповідної системи залежить не лише від наявності локальних нормативних актів, а й від рівня інтеграції механізмів комплаєнсу до системи корпоративного управління, функціонування внутрішнього контролю та сформованості корпоративної культури доброчесності. Особливого значення набуває взаємозв'язок між нормативним, організаційним та етичним компонентами, оскільки формальна наявність антикорупційних процедур без належного рівня корпоративної етики не забезпечує реального запобігання корупційним ризикам [10].

Водночас етична політика забезпечує формування системи корпоративних цінностей, стандартів професійної поведінки та механізмів підтримання доброчесності працівників і посадових осіб [10].

Аналіз сучасної практики корпоративного комп

лаєнсу дає змогу констатувати поширення феномену «паперового комплаєнсу», за якого юридична особа формально виконує законодавчі вимоги до наявності антикорупційних програм та кодексів етики, однак відповідні механізми фактично не функціонують [11]. В таких умовах локальні акти виконують переважно декларативну функцію та не забезпечують реального запобігання корупційним ризикам. Особливого значення у цьому контексті набуває питання функціональної незалежності уповноважених осіб з питань запобігання корупції та комплаєнс-служб.

Практика функціонування корпоративного комплаєнсу свідчить про те, що комплаєнс-офіцери нерідко перебувають у прямому адміністративному підпорядкуванні керівника підприємства, що створює ризики конфлікту інтересів та обмежує можливість здійснення об'єктивного контролю [12]. У зв'язку з цим доцільним видається забезпечення функціональної незалежності комплаєнс-служб шляхом їх підзвітності наглядовим радам або спеціалізованим комітетам з аудиту та комплаєнсу. Такий підхід відповідає міжнародним стандартам корпоративного управління та сприяє підвищенню ефективності внутрішнього контролю [7].

Важливе значення в системі антикорупційної та етичної політики має інститут викривачів. Дослідження міжнародної практики свідчить про те, що ефективність виявлення латентних корупційних порушень значно залежить від рівня довіри працівників до внутрішніх механізмів повідомлення про порушення [13]. Формальна наявність «гарячих ліній» або електронних каналів інформування без належних гарантій конфіденційності та захисту викривачів фактично нівелює ефективність таких механізмів.

В межах аксіологічного підходу етична інфраструктура розглядається як система корпоративних цінностей, стандартів поведінки та механізмів підтримання доброчесності. До її складників належать кодекси корпоративної етики, механізми врегулювання конфлікту інтересів, внутрішні канали повідомлення про порушення, системи внутрішнього контролю та корпоративні програми підвищення рівня правової культури працівників [14]. Формування належної етичної інфраструктури сприяє розвитку корпоративної культури доброчесності та створює передумови для мінімізації корупційних ризиків.

Таблиця 1 – Система методологічних підходів до дослідження антикорупційної та етичної політики у корпоративному секторі (складено авторами)

Методологічний підхід	Зміст підходу	Значення для дослідження
Діалектичний	Дослідження трансформації антикорупційної політики та зміни моделей корпоративного управління	Дає змогу аналізувати розвиток комплаєнсу від каральної до превентивної моделі
Системно-структурний	Розгляд корпоративного сектору як цілісної системи	Забезпечує аналіз взаємозв'язку внутрішнього контролю, комплаєнсу та корпоративного управління
Формально-догматичний	Аналіз нормативно-правових актів і локальних документів	Дає змогу дослідити правове регулювання антикорупційної та етичної політики
Порівняльно-правовий	Зіставлення національного та міжнародного регулювання	Сприяє визначенню напрямів гармонізації законодавства України з міжнародними стандартами
Інституціональний	Аналіз діяльності корпоративних інститутів та механізмів контролю	Дає змогу дослідити природу корупційних ризиків
Аксіологічний	Дослідження корпоративних цінностей та етичних стандартів	Дає змогу оцінити роль корпоративної культури у запобіганні корупції

Рис. 1. Структура антикорупційної та етичної політики у корпоративному секторі (розробка авторів)

Ризик-орієнтований підхід у системі корпоративного комплаєнсу передбачає ідентифікацію, оцінювання та постійний моніторинг корупційних ризиків. До найбільш вразливих сфер корпоративної діяльності належать публічні закупівлі, укладення договорів з контрагентами, кадрові призначення, управління корпоративними активами та взаємодія з органами державної влади [15]. У зв'язку з цим особливого значення набувають процедури перевірки контрагентів, аналізу пов'язаності осіб, декларування конфлікту інтересів та здійснення внутрішнього аудиту.

Так, аналіз наукових підходів та міжнародних стандартів дає змогу констатувати, що антикорупційна та етична політика у корпоративному секторі є складним міждисциплінарним інститутом, що поєднує правові, організаційні та етичні механізми забезпечення доброчесності господарської діяльності. Ефективність відповідної політики залежить від рівня інтеграції механізмів комплаєнсу до системи корпоративного управління, функціональної незалежності комплаєнс-служб, дієвості механізмів внутрішнього контролю та реального функціонування інституту викривачів. Застосування комплексного методологічного підходу створює підґрунтя для подальшого вдосконалення корпоративного законодавства України, розроблення локальних антикорупційних програм юридичних осіб та розвитку сучасної системи корпоративного комплаєнсу.

На основі проведеного аналізу доцільно виокремити три рівні функціонування антикорупційної та етичної політики у корпоративному секторі: нормативний, організаційний та поведінково-етичний. Нормативний рівень охоплює систему локальних актів юридичної

особи, організаційний – діяльність комплаєнс-служб та внутрішнього контролю, а поведінково-етичний – формування корпоративної культури доброчесності. Саме взаємодія зазначених рівнів забезпечує ефективність системи корпоративного комплаєнсу.

ВИСНОВКИ

Антикорупційна та етична політика у корпоративному секторі поступово трансформується з формального елементу локального регулювання у складник системи корпоративного управління, внутрішнього контролю та управління ризиками. Аналіз наукових підходів і міжнародних стандартів свідчить про міждисциплінарний характер зазначеної проблематики, що поєднує правові, організаційні та етичні механізми забезпечення корпоративної доброчесності.

Встановлено, що ефективність антикорупційної політики залежить від рівня інтеграції механізмів комплаєнсу до системи корпоративного управління, функціональної незалежності комплаєнс-служб, дієвості внутрішнього контролю та реального функціонування інституту викривачів. Аналіз сучасної практики корпоративного комплаєнсу дає змогу констатувати поширення феномену «паперового комплаєнсу», за якого формальна наявність антикорупційних програм не супроводжується їх практичною реалізацією.

Подальший розвиток корпоративного законодавства України має бути спрямовано на гармонізацію національного регулювання з міжнародними стандартами, вдосконалення процедур управління корупційними ризиками та посилення механізмів корпоративної доброчесності.

Список використаних джерел

1. OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises. Paris, 2015. 80 p. URL: <https://www.oecd.org/corporate/guidelines-corporate-governance-soes.htm>
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
3. OECD Anti-Corruption and Integrity Guidelines for State-Owned Enterprises. Paris, 2019. DOI: 10.1787/9789264303058-en
4. Гнилицька Л.О. Методологія дослідження правових явищ у сфері корпоративного управління. *Юридична наука*. 2021. № 3. С. 54-61.
5. Задихайло Д.В. Господарсько-правове забезпечення корпоративного управління: монографія. Харків, 2018. 420 с.
6. Типова антикорупційна програма юридичної особи, затверджена наказом НАЗК від 10.12.2021 № 794/21. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/typova-antikoruptsijna-programa-yurydychnoyi-osoby/>
7. ISO 37301:2021 Compliance management systems – Requirements with guidance for use. Geneva, 2021. URL: <https://www.iso.org/standard/75080.html>
8. Jensen M.C., Meckling W.H. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*. 1976. Vol. 3, Issue 4. pp. 305-360. DOI: 10.1016/0304-405X(76)90026-X
9. ISO 37001:2016 Anti-bribery management systems – Requirements with guidance for use. Geneva, 2016. URL: <https://www.iso.org/standard/65034.html>

10. Kaptein M. The Effectiveness of Ethics Programs: The Role of Scope, Composition, and Sequence. *Journal of Business Ethics*. 2015. Vol. 132. pp. 415-431. DOI: 10.1007/s10551-014-2296-3
11. Coffee J. Gatekeepers: The Professions and Corporate Governance. Oxford, 2006. 392 p.
12. Wells J. Corporate Fraud Handbook: Prevention and Detection. Hoboken, 2017. 432 p.
13. Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2019 on the protection of persons who report breaches of Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1937/oj>
14. Тихомиров О.Д. Етична інфраструктура публічного та корпоративного управління. *Право та державне управління*. 2020. № 4. С. 112-118.
15. Bovens M. Analysing and Assessing Accountability: A Conceptual Framework. *European Law Journal*. 2007. Vol. 13, Issue 4. pp. 447-468. DOI: 10.1111/j.1468-0386.2007.00378.x

References

1. OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises. Paris, 2015. 80 p. URL: <https://www.oecd.org/corporate/guidelines-corporate-governance-soes.htm>
2. On Prevention of Corruption: Law of Ukraine dated 14.10.2014 No. 1700-VII. *Database "Legislation of Ukraine". Verkhovna Rada of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (in Ukrainian).
3. OECD Anti-Corruption and Integrity Guidelines for State-Owned Enterprises. Paris, 2019. DOI: 10.1787/9789264303058-en
4. Hnylytska L.O. Methodology of Research of Legal Phenomena in the Field of Corporate Governance. *Yurydychna nauka*. 2021. No. 3. pp. 54-61. (in Ukrainian).
5. Zadykhailo D.V. Economic and Legal Support of Corporate Governance: monograph. Kharkiv, 2018. 420 p. (in Ukrainian).
6. Standard Anti-Corruption Program of a Legal Entity approved by the National Agency on Corruption Prevention Order dated 10.12.2021 No. 794/21. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/typova-antykoruptsijna-programa-yurydychnoyi-osoby/> (in Ukrainian).
7. ISO 37301:2021 Compliance management systems – Requirements with guidance for use. Geneva, 2021. URL: <https://www.iso.org/standard/75080.html>
8. Jensen M.C., Meckling W.H. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*. 1976. Vol. 3, Issue 4. pp. 305-360. DOI: 10.1016/0304-405X(76)90026-X
9. ISO 37001:2016 Anti-bribery management systems – Requirements with guidance for use. Geneva, 2016. URL: <https://www.iso.org/standard/65034.html>
10. Kaptein M. The Effectiveness of Ethics Programs: The Role of Scope, Composition, and Sequence. *Journal of Business Ethics*. 2015. Vol. 132. pp. 415-431. DOI: 10.1007/s10551-014-2296-3
11. Coffee J. Gatekeepers: The Professions and Corporate Governance. Oxford, 2006. 392 p.
12. Wells J. Corporate Fraud Handbook: Prevention and Detection. Hoboken, 2017. 432 p.
13. Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2019 on the protection of persons who report breaches of Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1937/oj>
14. Tykhomyrov O. D. Ethical Infrastructure of Public and Corporate Governance. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*. 2020. No. 4. P. 112-118 (in Ukrainian).
15. Bovens M. Analysing and Assessing Accountability: A Conceptual Framework. *European Law Journal*. 2007. Vol. 13, Issue 4. pp. 447-468. DOI: 10.1111/j.1468-0386.2007.00378.x

Iryna MATVIEIENKO

Doctor of Public Administration, Associate Professor, Head of department, Odesa Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2567-9668>

e-mail: matvieienko.i.v@op.edu.ua

Lidiia KARPENKO

Doctor of Economics, Professor of department, Odesa Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2888-2477>

e-mail: karpenko.l.m@op.edu.ua

Mykola POPOV

PhD in Public Administration, Professor, Odesa Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0204-1810>

e-mail: popov.m.p@op.edu.ua

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE STUDY OF ANTI-CORRUPTION AND ETHICAL POLICY IN THE CORPORATE SECTOR

Introduction. Anti-corruption and ethical policy in the corporate sector has become an important component of modern corporate governance and compliance systems. Its relevance is determined by European integration processes, the transformation of corporate legislation, and the need to adapt Ukrainian corporate governance to international standards of transparency and integrity.

The purpose of the paper is to determine the methodological foundations for the study of anti-corruption and ethical policy in the corporate sector and to analyse approaches to assessing the effectiveness of corporate compliance mechanisms.

Results. The paper analyses dialectical, systemic-structural, formal-dogmatic, comparative-legal, institutional, and axiological methods used in the study of anti-corruption and ethical policy. Particular attention is paid to compliance mechanisms, internal control, conflict-of-interest management, and corporate ethics as elements of corporate governance. The paper examines the phenomenon of "paper compliance", where anti-corruption programmes formally exist but do not function effectively in practice. The role of whistleblower protection and ethical infrastructure in preventing corruption risks is also analysed. It is established that the effectiveness of anti-corruption policy depends on the integration of compliance mechanisms into corporate governance, the independence of compliance officers, and the implementation of risk-oriented approaches.

Conclusion. It is concluded that anti-corruption and ethical policy should be considered as a complex interdisciplinary institution combining legal, organisational, and ethical mechanisms for ensuring corporate integrity. Further development of corporate legislation in Ukraine should focus on strengthening compliance systems, improving whistleblower protection, and harmonising national legislation with international standards.

Keywords: anti-corruption policy, ethical policy, corporate governance, compliance, corporate sector, integrity, conflict of interest, whistleblowers, corporate ethics